

Rajavartiolaitoksen esikunta
Oikeudellinen osasto

02.06.2020

Sisäministeriö
Poliisiosasto

SMDno-2020-1272

Lausuntopyyntö poliisin virkapuvusta annetun SMA:n muuttamisesta

Sisäministeriön poliisiosasto on pyytänyt lausuntoa Rajavartiolaitokselta sisäministeriön esityksestä poliisin virkapuvusta annetun sisäministeriön asetuksen (1106/2013) muuttamisesta. Poliisilain (872/2011) 9 luvun 10 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaan sisäministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin virkapuvun mallista ja sen yhteydessä käytettävistä merkeistä, kuten virka-asemaa osoittavista tunnuksista. Mikäli sisäministeriön asetus säädetään esityksen mukaisena, voidaan poliisin virkapukineisiin kiinnittää nimilaatan asemasta myös muu poliisin yksilöivä tunnistemerkki. Rajavartiolaitoksen esikunta, joka toimii samalla sisäministeriön rajavartio-osastona, lausuu asiassa seuraavaa:

Rajavartiolain (577/2005) 8 a §:n mukaan rajavartiomiehen on pidettävä rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 24 §:ssä tarkoitettu virkamerkki mukana virkatehtävää suoritettaessa. Rajavartiomiehen on tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa rajavartiomies ja pyynnöstä esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta. Rajavartiolaitoksen on huolehdittava siitä, että virkatoimen suorittanut rajavartiomies on tarvittaessa yksilöitävissä. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 23 §:n 2 momentin mukaan rajavartiomiehen tehtävään määrättyllä virkapuvun käyttöön velvollisella on oltava rajavartiomiehen asemaa osoittavat rajavartiomiehen tunnukset sisäministeriön asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla.

Rajavartiolaitoksen virkapuvusta ja rajavartiomiehen tunnuksesta annetun sisäministeriön asetuksen (654/2005) 2 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan rajavartiomiehen tunnuksella tarkoitetaan kenttävaatetukseen tai suojapukineeseen kiinnitettävää rajavartiomiehen asemaa osoittavaa merkkiä, jossa Rajavartiolaitoksen tunnuskuva ympäröi teksti ”RAJAVARTIOLAITOS – GRÄNSBEVAKNINGS-

VÄSENDET” tai Ahvenanmaalla teksti "GRÄNSBEVAKNINGSVÄSENDET". Saman pykälän 11 kohdan mukaan rintamerkillä tarkoitetaan rajavartiopukineeseen kiinnitettävää merkkiä, jossa on Suomen lippu, henkilön sukunimi sekä teksti "RAJAVARTIOLAITOS", "GRÄNSBEVAKNINGSVÄSENDET", "RÁDJEGO-ZÁHUSLÁGÁDUS" tai "BORDER GUARD". Valtuutussäännös tähän on Rajavartiolaituksen hallinnosta annetun lain 36 §:n 3 momentin 1 kohdassa.

Samana asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan rajavartiomiehen tunnus on kenttävaatetukseen tai suojapukineeseen kiinnitetty tai kirjailtu Rajavartiolaituksen tunnuskuva, joka on taustaltaan vihreä ja kuvioltaan kultainen. Rajavartiomiehen tunnus sijoitetaan hihaan tai rintaan. Saman pykälän 3 momentin mukaan rintamerkki on rajavartiopukineeseen kiinnitetty merkki, joka on taustaltaan vihreä. Rintamerkissä on Suomen lippu, henkilön sukunimi sekä teksti "RAJAVARTIOLAITOS", "GRÄNSBEVAKNINGSVÄSENDET", "RÁDJEGOZÁHUSLÁGÁDUS" tai "BORDER GUARD" virkamiehen tehtävien ja toimialueiden mukaisesti. Rintamerkki kiinnitetään rintaan.

Poliisilain 9 luvun 10 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan sisäministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin poliisimiehen aseman ilmaisemisesta ja poliisimiehen yksilöimisestä huolehtimisesta. Rajavartiolaituksen toimialan lainsäädännössä ei ole vastaavaa valtuutussäännöstä rajavartiomiehen osalta.

Rajavartiolaituksen toimialaa koskien merkittävä säännös on myös Schengenin rajasäännöstön (EU 2016/399, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä) henkilöiden rajatarkastuksia koskevan 8 artiklan 5 kohta, jossa määrätään seuraavaa:

”Toisen alakohdan soveltamista rajoittamatta kolmansien maiden kansalaisille, joille suoritetaan perusteellinen lisätarkastus toisella linjalla, on annettava tieto tarkastuksen tarkoituksesta ja tarkastusmenettelystä kirjallisesti kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, tai muulla tehokkaalla tavalla.

Näiden tietojen on oltava saatavilla Euroopan unionin kaikilla virallisilla kielillä ja asianomaisen jäsenvaltion rajavaltion tai -valtioiden kielellä tai kielillä, ja niissä on ilmoitettava, että kolmannen maan kansalainen voi pyytää perusteellisen tarkastuksen toisella linjalla suorittaneiden **rajavartijoiden nimet tai henkilöstönumerot**, rajanylityspaikan nimen ja rajanylityksen ajankohdan.”

Näin ollen EU-lainsäädännön ja samalla myös EU-tasoisien yksilön oikeuksien turvaa koskevan soveltamisen piirissä olevassa säännöksessä määrätään, että virkamies voi olla tunnistettavissa joko nimellä, mutta yhtä hyvin myös numerotunnuksen avulla.

Mainittakoon vielä, että eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisussaan (Dnro 1292/4/16), joka koski sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan asiakaspalvelua, todennut seuraavaa:

"Laillisuusvalvontakäytännössä on arvioitu virkamiehen velvollisuutta ilmoittaa oma nimensä muun muassa pysäköinninvalvoja koskevilla ratkaisuisilla. Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio totesi vuonna 2004 antamassaan ratkaisussa (Dnro 1299/4/02) muun muassa että:

Hyvän hallinnon edellytyksiin kuuluu viranomaistoiminnan yleinen uskottavuus. Sen kannalta on merkitystä sillä, että virkatoimen tehneen virkamiehen henkilöllisyys on helposti selvitettävissä. Tämä on paitsi välttämätöntä virkavastuun toteutumiseksi, myös tarpeen virkatoimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen edistämiseksi. Henkilöllisyyden selvittämistä helpottaa ja jouduttaa se, että virkatoimen tehneen virkamiehen nimi on nähtävissä hänen tekemässään päätöksessä (niin kuin tässä tapauksessa oli laita). Silloin kun virkamies tehtävänsä luonteen vuoksi on välittömästi tekemisissä virkatoimen kohteena olevien kanssa, on tärkeää, että hänen toimioikeutensa ja henkilöllisyytensäkin on helposti todettavissa. Henkilöllisyyden avoin näkyminen korostaa sitä, että virkamies ottaa henkilökohtaisen vastuun toimenpiteestä tai ratkaisusta. Esimerkiksi poliisilla on virkasussaan nimikirja.

Pysäköinninvalvojalla ja hänen apulaisellaan tulee virantoimituksessa olla virkamerkki, joka on edellä kerrotulla tavalla tarvittaessa esitettävä (pysäköintivirhemaksuasetus 3 §). Edellä kerrotuista hyvän hallinnon vaatimuksista johtuen henkilöllisyyden ilmoittamiseen ja toimivaltuuden osoittamiseen olisi perusteltua suhtautua pysäköinninvalvonnassa nykyistä myönteisemmin, jollei tähän ole olemassa erityisiä vastasyitä. Käsitykseni mukaan vastaisuudessa tulisi pyrkiä siihen, että pysäköinninvalvojan tai hänen apulaisensa olisi yleensä ilmoitettava henkilöllisyytensä sitä virkatoimen johdosta kysyttäessä ja myös esitettävä virkamerkkinsä.

On sinänsä ymmärrettävää, että pysäköinninvalvojat ja heidän apulaisensa joskus kokevat tehtävässään turvattomuutta. He voivat joutua virkatehtäviensä vuoksi asiattomien yhteydenottojen kohteeksi tai heidän turvallisuutensa voi virkatehtävissä jopa vaarantua. Tätä ei ole syytä vähätellä, vaan heidän työturvallisuudeltaan on pyrittävä huolehtimaan järkevällä tavalla. Katson kuitenkin, ettei pysäköinninvalvontatehtävissä toimivan virkamiehen henkilöllisyyden salaaminen ole oikea tapa lisätä työturvallisuutta.

Viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien toiminnan on nautittava yleistä uskottavuutta ja luottamusta. Käsitykseni mukaan olennainen osa luottamuksen rakentamisessa on toiminnan avoimuus, johon kuuluu nähdäkseni keskeisesti se, **että hallinnossa asioivalla on lähtökohtaisesti oikeus saada tietää,**

kenen kanssa hän asioi. Tämä periaate koskee käsitykseni mukaan myös asiakaspalvelua ja asiakaspalvelijaa, olipa annettava informaatio tai neuvonta kuinka yleisluontoista tahansa."

Edellä mainittuun viitaten on todettava, että julkisen vallan käytön tulee olla läpinäkyvää ja valvottavissa, jotta se myös koetaan yleisesti hyväksytyksi. Tärkeintä tässä on se, että julkisen vallan käyttämistä koskevan virkatoimen tehnyt virkamies on tunnistettavissa, tapahtuu se sitten joko virkamiehen asusteessa olevalla nimilaatalla tai muulla yksilöitävissä olevalla tunnisteella tahi virkamerkin esittämällä.

Oikeudellisen osaston osastopäällikkö
Rajavartiolytarkastaja

Martti Ant-Wuorinen

Rajavartiolytarkastaja

Pertti Normia

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Rajavartiolaitos 03.06.2020 klo 09:41. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

JAKELU: SM kirjaamo
SM poliisiosasto

TIEDOKSI: Anna Kivimäki, SM poliisiosasto
RVLpäällikkö
RVLappääll
RVLE henkos, oikos, rmos